

Sygn. akt I UK 96/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 stycznia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Bogusław Cudowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Beata Gudowska

SSN Zbigniew Myszka

w sprawie z odwołania A. N.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 21 stycznia 2014 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 14 listopada 2012 r.,

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego Sądowi Apelacyjnemu.

Uzasadnienie

Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzją z 8 marca 2011 r. odmówił A. N. prawa do emerytury. Organ rentowy stwierdził, że nie legitymuje się on co najmniej 15-letnim okresem zatrudnienia w szczególnych warunkach. Przyjęto, że A. N. w

szczególnych warunkach pracował 13 lat, 9 miesięcy oraz 20 dni. Organ rentowy do stażu pracy w szczególnych warunkach nie zaliczył okresów zatrudnienia od 1 maja 1990 r. do 30 kwietnia 1994 r. w Jednostce Wojskowej Nr [...] oraz od 1 maja 1994 r. do 31 grudnia 1998 r. w Jednostce Wojskowej Nr [...] z uwagi na brak świadectw wykonywania pracy w szczególnych warunkach.

Sąd Okręgowy w S. Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych po rozpoznaniu odwołania wnioskodawcy, wyrokiem z 8 maja 2012 r. zmienił decyzję i przyznał wnioskodawcy prawo do emerytury od 1 stycznia 2011 r.

Sąd I instancji stwierdził, że okolicznością sporną było ustalenie, czy praca od 1 maja 1990 r. do 30 kwietnia 1994 r. w Jednostce Wojskowej Nr [...] była pracą wykonywaną w warunkach szczególnych, a w konsekwencji, czy odwołujący legitymuje się 15-letnim stażem pracy w warunkach szczególnych.

Z wyjaśnień A. N. wynikało, że w spornym okresie zajmował stanowisko mechanika samochodowego, wykonywał prace polegające na serwisowaniu oraz naprawach ciężkiego sprzętu należącego do wojska w kanale remontowym. Sąd Okręgowy dopuścił dowód z zeznań świadków: [...] oraz dowód z akt osobowych odwołującego. W ocenie Sądu z powyższych zeznań wynika, że A. N. wykonywał swoje czynności pracownicze stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w kanale remontowym. Oczywiste jest, że w pracy występowały przerwy, przykładowo w celu pobrania części do naprawianych urządzeń czy też spożycia posiłku, podczas których odwołujący opuszczał kanał remontowy. Sąd uznał, że zeznania świadków, którzy wskazywali procentową ilość czasu pracy poświęcaną na czynności wykonywane w kanale (np. 80%) nie uniemożliwiają dokonania ustalenia, iż praca w spornym okresie była pracą wykonywaną w warunkach szczególnych określoną w wykazie A, dziale XIV, poz. 16 załącznika do rozporządzenia – „prace wykonywane w kanałach remontowych przy naprawie pojazdów mechanicznych lub szynowych”. Z uwagi na znaczny upływ czasu trudno jest dokładnie określić, jaki procent czasu był poświęcany na pracę w kanale.

Zdaniem Sądu I instancji fakt, że sporny okres zatrudnienia podlega uwzględnieniu do stażu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach, potwierdzają również zakres obowiązków mechanika samochodowego oraz świadectwo pracy.

Sąd Okręgowy przeprowadził również dowody z trzech opinii różnych biegłych sądowych z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy: [...]. Biegli sądowi Z. C. oraz J. D. uznali, że praca odwołującego w spornym okresie nie była pracą w szczególnych warunkach. Biegły sądowy K. P. uznał zaś, iż sporny okres zatrudnienia powinien zostać uwzględniony do stażu pracy wykonywanej w warunkach szczególnych.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych zaskarżył powyższy wyrok w całości, zarzucając mu naruszenie: 1) art. 184 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze przez przyjęcie, że odwołujący udowodnił co najmniej 15-letni okres zatrudnienia w warunkach szczególnych, uprawniający do przyznania prawa do emerytury, 2) art. 233 § 1 k.p.c. przez dokonanie przez Sąd ustaleń sprzecznych z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, w szczególności opinii biegłego sądowego z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy Z. C. i J. D., polegające na przyjęciu, iż odwołujący w okresie pracy wykonywanej w Jednostce Wojskowej Nr [...] od 1 maja 1990 r. do 30 kwietnia 1994 r. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę w warunkach szczególnych w charakterze mechanika w kanale remontowym.

Sąd Apelacyjny III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 14 listopada 2012 r. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie. W uzasadnieniu podniesiono przede wszystkim, że zeznania świadków nie pozwalają na ustalenie, że wnioskodawca wykonywał prace określone w wykazie A, dziale XIV, poz. 16 załącznika do wskazanego wyżej rozporządzenia stale i w pełnym wymiarze czasu pracy.

Świadek A. C., który w spornym okresie zajmował stanowisko mechanika samochodowego w tej samej jednostce wojskowej, w której pracował odwołujący, zeznał, że naprawy były dokonywane w kanałach. Z jego zeznań wynikało jednak, że część obowiązków mechanika samochodowego (malowanie) było wykonywane poza kanałem remontowym. Świadek zaznaczył przy tym, iż malowaniem zajmowali się ci sami mechanicy, którzy wykonywali również obowiązki w kanale

remontowym. A. C. oszacował, iż w kanale remontowym praca była wykonywana przez około 60-70% czasu pracy. Świadek B. P. również wskazał, że większość prac, które wykonywał odwołujący, wymagała użycia kanału remontowego. Oceniał, że A. N. około 80 % czasu pracy spędzał w kanale remontowym. Wyjaśnił, że odwołujący potrzebował również czasu na pobranie narzędzi, części do napraw oraz korzystał z przerw w pracy. Świadek podał również, iż w ramach obsługi technicznej pojazdów ci sami pracownicy, którzy wykonywali część swoich prac w kanale remontowym, malowali pojazdy poza kanałem remontowym na terenie warsztatu. Świadek J. G., kierownik warsztatu usługowo-remontowego, w którym pracował odwołujący, zeznał, iż „większość naprawa była dokonywana w kanale, a czasem trzeba było zabrać część i naprawić poza kanałem”. Również świadek L. P. podała, iż „były takie sytuacje, że jak w trakcie napraw na kanale trzeba było zrobić coś poza kanałem, to N. to robił, np. malował podzespoły”. Sam odwołujący wyjaśnił, iż czynności nazywane OT 1 i OT 2, czyli czynności obsługowe, dotyczące utrzymania bieżącego sprzętu „były wykonywane głównie w kanale”.

W ocenie Sądu, również zasady doświadczenia życiowego nakazują uznać, że praca mechanika samochodowego nie polega na wykonywaniu czynności stale w kanale remontowym. Istnieją prace (naprawy jak również bieżąca konserwacja), przy wykonywaniu których nie jest konieczne użycie kanału remontowego.

Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska Sądu I instancji w zakresie, w jakim wskazał on, że dowody w postaci zakresu obowiązków mechanika samochodowego, jak również świadectwo pracy, potwierdzają wykonywanie przez odwołującego stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w kanałach remontowych. Zarówno kolejny pracodawca odwołującego, tj. Jednostka Wojskowa Nr [...] oraz Ministerstwo Obrony Narodowej Departament Spraw Socjalnych odmówili wydania mu świadectwa wykonywania prac w szczególnych warunkach za sporny okres, wskazując na brak podstaw do uznania, że praca była wykonywana wyłącznie w kanałach remontowych przy naprawie pojazdów mechanicznych.

Tym samym stwierdzono, że sporny okres zatrudnienia w Jednostce Wojskowej [...] od 1 maja 1990 r. do 30 kwietnia 1994 r. nie podlega zaliczeniu do stażu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach, gdyż praca określona w

wykazie A, dziale XIV, poz. 16 załącznika do cytowanego rozporządzenia nie była przez odwołującego wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego złożył wnioskodawca. Wyrok zaskarżono w całości. Zarzucono naruszenie: 1) art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) w związku z § 2 ust. 1 i § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) w związku z wykazem A, dział XIV, poz. 16 załącznika do wskazanego rozporządzenia „polegające na uznaniu, że praca w kanale remontowym przy naprawie pojazdów mechanicznych może być przyjęta za wykonywaną stale i w pełnym wymiarze czasu pracy tylko w sytuacji stałego w nim przebywania, gdy prawidłowa wykładnia prowadzi do wniosku, że charakteru pracy w szczególnych warunkach wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy nie odbiera opuszczenie kanału celem dokonania prac pobocznych ściśle związanych z naprawą pojazdów mechanicznych”, 2) art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej w brzmieniu pierwotnym, obowiązującym do 31 grudnia 1974 r. (Dz.U. z 1967 r. Nr 44, poz. 220 ze zm.) w związku z § 5 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin (Dz.U. Nr 44, poz. 318 ze zm.) w związku z § 19 ust. 1 i 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) „polegające na jego niezastosowaniu w sytuacji, gdy okres zasadniczej służby wojskowej odbytej od 24 kwietnia 1970 r. do 12 kwietnia 1973 r., a więc w czasie trwania stosunku pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze stanowi okres składkowy i zalicza się do stażu pracy w szczególnych warunkach”.

Wniesiono o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, ewentualnie o uchylenie wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Pełnomocnik z urzędu

reprezentujący wnioskodawcę wniósł ponadto o zasądzenie według norm przepisanych kosztów pomocy prawnej udzielonej odwołującemu z urzędu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się mieć uzasadnione podstawy.

Spór o prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym koncentrował się na zaliczeniu do stażu pracy w szczególnych warunkach okresu zatrudnienia w jednostce wojskowej od 1 maja 1990 r. do 30 kwietnia 1994 r. Sąd Apelacyjny na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego uznał jednak, że prace w kanałach remontowych nie były wykonywane stale i w pełnym wymiarze. W ocenie Sądu Najwyższego są to ustalenia trafne. Jeżeli bowiem nie ulega wątpliwości, że część prac (jak np. malowanie) była wykonywana poza kanałem remontowym, to nie jest możliwe jej zaliczenie do prac wymienionych w odnośnych przepisach (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2011 r., I UK 125/11, niepublikowany). Z tego powodu zarzuty skargi kasacyjnej nie były uzasadnione. Chybione było więc także odwołanie się przez skarżącego do orzeczeń związanych z nadzorem nad pracownikami. Tak więc w tym zakresie zaskarżony wyrok odpowiada prawu.

Inaczej należało ocenić drugi z zarzutów skargi kasacyjnej, który dotyczy zaliczenia do szczególnego stażu pracy okresu zasadniczej służby wojskowej. Wstępnie należy zauważyć, że problem ten nie był w istocie przedmiotem sporu, gdyż nie został podniesiony przez ubezpieczonego. Sąd Apelacyjny nie rozstrzygał w tym przedmiocie i nie popełnił w związku z tym błędu. Należało w związku z tym rozstrzygnąć, czy zarzuty dotyczące zaliczenia tego okresu zatrudnienia mogły zostać skutecznie powołane dopiero w postępowaniu kasacyjnym. Zgodnie bowiem z przepisem art. 398¹³ § 2 k.p.c. w postępowaniu kasacyjnym nie jest dopuszczalne powołanie nowych faktów i dowodów. Jednak w tym przypadku należało przyjąć, że nie chodzi o nowe fakty i dowody. W aktach sprawy znajdowały się bowiem dowody (np. książeczka wojskowa) potwierdzające odbycie przez skarżącego zasadniczej służby wojskowej w okresie od 24 kwietnia 1970 r. do 12 kwietnia 1973 r. Dopuszczalność zaliczenia zasadniczej służby wojskowej do okresu pracy w

szczególnych warunkach przez wiele lat było sporne. Niejednolite w tym zakresie było również orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wątpliwości tego dotyczące zostały rozstrzygnięte w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2013 r., II UZP 6/13, (LEX nr 1385933). Zarówno zaskarżony wyrok, jak i skarga kasacyjna pochodzą z okresu wcześniejszego. Stąd nie można było przyjąć, że skarga kasacyjna była oczywiście uzasadniona.

W powołanej wyżej uchwale Sąd Najwyższy stwierdził, że „Czas zasadniczej służby wojskowej odbytej w okresie obowiązywania art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony PRL (Dz.U. Nr 44, poz. 220, w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974 r.) zalicza się – na warunkach wynikających z tego przepisu – do okresu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym (art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, j.t.: Dz.U. z 2009 r Nr 153, poz. 1227 ze zm.).

Podzielając argumentację uzasadnienia powyższej uchwały zbędnym staje się powtarzanie jej treści.

W tym zakresie konieczne było uznanie zarzutów skargi kasacyjnej za zasadne. Jedynie na marginesie należy zauważyć, że w skardze kasacyjnej powołano orzeczenia Sądu Najwyższego zgodne z podjętą uchwałą, a pominięto odmienne.

W tych okolicznościach uzasadnione jest ponowne rozpoznanie sprawy przez Sąd Apelacyjny. Oddalenie skargi kasacyjnej mogłoby spowodować bowiem przyjęcie, że wyrok rozstrzygający odwołanie (spór) uzyskałby walor powagi rzeczy osądzonej. Należało mieć również na uwadze, że odwołujący się występował w obu instancjach bez profesjonalnego pełnomocnika.

Z tych względów orzeczono jak sentencji wyroku.